

Δήμητρα Α. Κούκουρα
Καθηγήτρια Α.Π.Θ.

Η μαρτυρία της Ορθόδοξης Εκκλησίας στην Οικουμενική κίνηση. Επικοινωνιακή προσέγγιση.

Η «οικουμενική κίνηση» γίνεται με διάφορους τρόπους αντιληπτή από τις παραδόσεις των Χριστιανικών Εκκλησιών και Ομολογιών.

Είναι γνωστό ότι η λέξη «οικουμενική» παράγεται από το αρχαιοελληνικό ουσιαστικό «οίκ-ος», το ρήμα «οικ-οῦμαι» και τη μετοχή του «οικουμένη», η οποία κατ' εξοχήν χρησιμοποιείτο, για να προσδιορίσει τη λέξη «γη», σημαίνοντας την «κατοικουμένη γη». Από την ευρύτατη χρήση της στους Ελληνορωμαϊκούς χρόνους, η λέξη «οικουμένη» έφτασε να σημαίνει αυτό που προσδιόριζε, δηλαδή όλη τη γη, όπου επικρατούσε η ελληνική παιδεία και η ρωμαϊκή διοίκηση.

Ανάλογη τοπική σημασία παίρνει η χρήση του όρου στα πλαίσια του ΠΣΕ, όπου παλαιότερα στην Κεντρική Επιτροπή του έτους 1951 ορίστηκε ως «η προσπάθεια της Εκκλησίας να μεταφέρει το Ευαγγέλιο σε όλον τον κόσμο»¹. Γι' αυτόν τον λόγο αναφέρεται εξίσου στην ενότητα και στην αποστολή της Εκκλησίας για το κήρυγμα του Ευαγγελίου.

Το υπόβαθρο αυτού του ορισμού οπωσδήποτε στηρίζεται στην αρχιερατική προσευχή του Ιησού: «ἵνα πάντες ἐν ὧσιν καθὼς σύ, πατήρ / πάτερ ἐν ἐμοὶ καὶ ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ὧσιν, ἵνα ὁ κόσμος πιστεύῃ ὅτι σύ με ἀπέστειλας» (Ιω. 17,21). Ομοίως και στον ύμνο του Απ. Παύλου προς τον Θεό για το απολυτρωτικό έργο του: «εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν, ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἐν αὐτῷ. ἐν ᾧ καὶ ἐκκληρώθημεν προορισθέντες κατὰ πρόθεσιν τοῦ τὰ πάντα ἐνεργοῦντος» (Εφ. 1,10).

¹ Βλέπε σχετικά Konrad Raiser, "Ecumenical Movement" (OIKUMENE), *Dictionary of the Ecumenical Movement*, 2nd Edition, published by World Council of Churches, 2003. [www. Religion-religions.com](http://www.Religion-religions.com) retrieved 25/08/2011.

Ωστόσο, μέσα στο πολυφωνικό περιβάλλον του ΠΣΕ, το χρέος των Χριστιανών για την ενότητα και την ιεραποστολή άλλοτε τονίζεται ως προς την κοινωνική του διάσταση και άλλοτε ως προς τον πνευματικό ή εκκλησιαστικό του χαρακτήρα².

Η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία στη Β' Βατικάνειο Σύνοδο και ειδικότερα στην απόφαση «*Unitatis Redintegratio*», εξηγεί ότι «ο όρος 'οικουμενική κίνηση' καταδεικνύει τις πρωτοβουλίες και τις δραστηριότητες που έχουν ήδη αναληφθεί ή σχεδιάζονται, με στόχο τις ποικίλες ανάγκες της Εκκλησίας, προσφέροντας ευκαιρίες για την προώθηση της χριστιανικής ενότητας».

Ως πρώτη ευκαιρία αναφέρεται το πνεύμα αμοιβαίου σεβασμού προς τα μέλη των άλλων εκκλησιών, ώστε να διευκολύνονται οι διαχριστιανικές σχέσεις. Ως δεύτερη η δυνατότητα του διαλόγου ανάμεσα σε ειδικούς, ώστε με σαφήνεια να καταδεικνύονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της διδασκαλίας κάθε Χριστιανικής Κοινότητας. Παράλληλα εξετάζονται και κοινές δράσεις για το καλό της ανθρωπότητας³.

² "Towards a Common Understanding and Vision of the World Council of Churches", World Council of Churches, Geneva 1997, § 2.6.: «But the effort to integrate these two biblical visions has been challenged by a continuing tension and sometimes antagonism between those who advocate the primacy of the social dimension of ecumenism and those who advocate the primacy of spiritual or ecclesial ecumenism. More recently, a growing number of voices from the churches, especially in Asia but also in Latin America, have spoken of the need for a "wider ecumenism" or "macro-ecumenism" – an understanding which would open the ecumenical movement to other religious and cultural traditions beyond the Christian community».

³ *Unitatis Redintegratio*, par. 4: «The term "ecumenical movement" indicates the initiatives and activities planned and undertaken, according to the various needs of the Church and as opportunities offer, to promote Christian unity. These are: first, every effort to avoid expressions, judgments and actions which do not represent the condition of our separated brethren with truth and fairness and so make mutual relations with them more difficult; then, "dialogue" between competent experts from different Churches and Communities. At these meetings, which are organized in a religious spirit, each explains the teaching of his Communion in greater depth and brings out clearly its distinctive features. In such dialogue, everyone gains a truer knowledge and more just appreciation of the teaching and religious life of both Communions. In addition, the way is prepared for cooperation between them in the duties for the common good of humanity which are demanded by every Christian conscience; and, wherever this is allowed, there is prayer in common. Finally, all are

Στις Εκκλησίες που προέκυψαν από τη Μεταρρύθμιση η οικουμενική κίνηση άλλοτε σημαίνει τις εξωτερικές σχέσεις με Εκκλησίες άλλων Ομολογιών και άλλοτε τις σχέσεις ανάμεσα σε Εκκλησίες που συνυπάρχουν στην ίδια γεωγραφική περιοχή, αλλά ανήκουν σε διαφορετικές Ομολογίες. Επίσης μπορεί να σημαίνει την κοινή ανησυχία των Χριστιανών για την ειρήνη, τη δικαιοσύνη και τη συμφιλίωση λαών και εθνών ή ακόμη, την κοινή ομολογία όλων των «γνησίων πιστών»⁴.

Το Οικουμενικό Πατριαρχείο πρωτοστάτησε στη σύγχρονη οικουμενική κίνηση και προηγήθηκε αναλόγων κινήσεων του Δυτικού Χριστιανικού κόσμου (Εδιμβούργο 1910⁵). Οι εγκύκλιοι του Οικουμενικού Πατριαρχείου των ετών 1902, 1904 και προ πάντων του 1920⁶ φανερώνουν τον πόνο για τη διαίρεση των Χριστιανικών Εκκλησιών, αλλά συγχρόνως και την αίσθηση ευθύνης για την ενότητά τους.

Η βαθειά πεποίθηση των Ορθοδόξων ότι η ενότητα είναι επιβεβλημένη ανάγκη στήριξε τη συμμετοχή στους διαλόγους, τόσο στους πολυμερείς από το 1948 στα πλαίσια του ΠΣΕ⁷ όσο και στους διμερείς. Και η ενότητα μπορεί να επιτευχθεί, όταν συναντώνται όσοι ομολογούν την ίδια πίστη στον Τριαδικό Θεό και είναι βαπτισμένοι εν

led to examine their own faithfulness to Christ's will for the Church and accordingly to undertake with vigor the task of renewal and reform».

⁴ Over against this "worldly ecumenism" conservative evangelicals advocate a "confessing ecumenism" gathering the true believers from among the churches. Raiser, *Dictionary on Ecumenism*.

⁵ The 1910 World Missionary Conference, or the Edinburgh Missionary Conference, was held June 14 to 23, 1910. Some have seen it as both the culmination of nineteenth-century Protestant Christian missions and the formal beginning of the modern Protestant Christian ecumenical movement.

⁶ "Above all, love should be rekindled and strengthened among the churches, so that they should no more consider one another as strangers and foreigners, but as relatives, and as being a part of the household of Christ and 'fellow heirs, members of the same body and partakers of the promise of God in Christ'. (Eph. 3:6)".

⁷ John Zizioulas, "The Ecumenical Movement, the Churches, and the World Council of Churches: An Orthodox contribution to the reflection process" on *The Common Understanding and Vision of the WCC*, ed. G. Lemopoulos, (Geneva: WCC-SYNDESMOS, 1995).

Αγίω Πνεύματι στο Όνομά Του και όταν αγωνίζονται υπεύθυνα γι' αυτό το σκοπό.

Η Εκκλησία στην ιστορική της φανέρωση «βρίσκεται διαρκώς απλωμένη και ανοικτή προς όλον τον κόσμο» και γι' αυτόν το λόγο «ο διάλογος είναι αυτονόητος τόσο με τα μέλη που είναι αναγνωρισμένα δικά της όσο και με εκείνα που θεωρούνται εν δυνάμει μέλη της»⁸.

Ο Ιησούς είναι σαφής επ' αυτού: «καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης· κάκεῖνα δεῖ με ἀγαγεῖν καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσιν, καὶ γενήσονται μία ποίμνη, εἰς ποιμήν» (Ιω. 10,16).

Ο διάλογος χρησιμοποιήθηκε από τους πρώτους αποστολικούς χρόνους⁹ και «η οικουμενικότητα υπήρξε ο αυτονόητος πνευματικός χώρος της Ορθοδοξίας»¹⁰. Βεβαίως ο σύγχρονος διάλογός της διαφέρει στη μορφή και το περιεχόμενό του, εφόσον διεξάγεται μέσα σ' έναν διαφορετικό κόσμο που προβάλλει διαφορετικά πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα: για παράδειγμα την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τον αφανισμό του φυσικού περιβάλλοντος, τη χρήση της βιοτεχνολογίας¹¹. Επίσης οι Εκκλησίες καλούνται να δώσουν απαντήσεις σε θεολογικά ζητήματα, όπως είναι η εκκλησιολογία, που δεν είχαν προκύψει στο παρελθόν.

Εκείνο που παραμένει σταθερό είναι ο θησαυρός της εκκλησιαστικής παράδοσης¹² από τον οποίο καλούνται οι Ορθόδοξοι

⁸ Επίσης Νίκου Α. Ματσούκα, Οικουμενική κίνηση. Ιστορία Θεολογία, Εκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1996, σελ. 11-12.

⁹ Fr George Tsetsis, The Orthodox in the Ecumenical Movement, A Short History, *In communion*, website of the Orthodox Peace Fellowship, retrieved 25/08/2011: «It should be stressed, however, that although the term “Ecumenical Movement” was used for the first time in the 1920's in order to define this encouraging development in inter-church relations, the idea of ecumenism per se, is not a recent development in the life of the Church. On the contrary, it could be stated that ecumenism has been at the very centre of the Church's pastoral ministry since apostolic times».

¹⁰ Archbishop Anastasios (Yannoulatos), *Facing the World, Orthodox Christian Essays on Global Concerns*, translation by Pavlos Gottfried, WCC Publications, Geneva Switzerland 2003 - St. Vladimir's Seminary Press, p. 194.

¹¹ Γ' Προσυνοδική, παρ. 9.

¹² Ματσούκα, *Οικουμενική*, σελ. 12.

να αντλήσουν, για να προσφέρουν μία σύγχρονη μαρτυρία στην οικουμενική κίνηση.

Το έτος 1948 ιδρύθηκε το ΠΣΕ¹³, όπου ιδρυτικά μέλη υπήρξαν το Οικουμενικό Πατριαρχείο και πολλές Ορθόδοξες Εκκλησίες. Δεν ακολούθησαν αμέσως όσες μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο βρέθηκαν κάτω από απολυταρχικά καθεστώτα. Το Πατριαρχείο Μόσχας και οι υπόλοιπες της ίδιας κατηγορίας προσχώρησαν ενεργά στην οικουμενική κίνηση το έτος 1961, στη διάρκεια της Γ΄ Γενικής Συνέλευσης στο Νέο Δελχί. Ενώ, το έτος 1993, μετά την ανασύστασή της, προστέθηκε η Ορθόδοξος Αυτοκέφαλος Εκκλησία της Αλβανίας.

Το έτος 1950 στο Τορόντο του Καναδά διακηρύχθηκαν οι βασικές αρχές που διέπουν τους ρόλους του ΠΣΕ και των εκκλησιών-μελών του. Απαριθμούμε ορισμένες βασικές.

- Το ΠΣΕ δεν είναι και δεν πρέπει ποτέ να γίνει υπερ-εκκλησία. Αντιθέτως αποτελεί ένα θεσμικό πλαίσιο, που δίνει τη δυνατότητα στις Εκκλησίες να γνωριστούν και από κοινού να μελετήσουν τα θέματα που σχετίζονται με την ενότητα.

- Όλες οι αποφάσεις λαμβάνονται από τις ίδιες τις Εκκλησίες.

- Οι Εκκλησίες-μέλη οφείλουν οπωσδήποτε ν' αναγνωρίζουν τον Χριστό ως Κεφαλή του Σώματος της Εκκλησίας, η οποία είναι Μία, όπως διδάσκει η Καινή Διαθήκη και τα Σύμβολα της Πίστεως.

- Εξάλλου από κοινού οφείλουν να διδάσκονται από τον ίδιο τον Ιησού ποια είναι η μαρτυρία του Ονόματός Του στο σύγχρονο κόσμο, εφόσον ο κύριος λόγος της δημιουργίας του ΠΣΕ υπήρξε η κοινή Χριστιανική μαρτυρία στην ιεραποστολή¹⁴.

Οι Ορθόδοξες Εκκλησίες θεμελίωσαν τη συμμετοχή τους σε αυτό το σαφές κείμενο και με τους επίσημους εκπροσώπους τους, προβεβλημένους ιεράρχες, πρεσβυτέρους και ακαδημαϊκούς δασκάλους, εξ αρχής συμμερίστηκαν τον ενθουσιασμό για μία κοινή μαρτυρία του Ευαγγελίου στην τραυματισμένη μεταπολεμική κοινωνία.

¹³ Tsetsis, The Orthodox: «The WCC was founded in 1948 after the merging of “Faith and Order” and “Life and Work”, the two major components of the early ecumenical movement, in the 1920’s».

¹⁴ Cf: WCC “TORONTO STATEMENT”.

Η συμμετοχή τους στον πολυμερή Χριστιανικό διάλογο στα πλαίσια του ΠΣΕ και στους πλείστους διμερείς, που προέκυψαν στα πλαίσια της οικουμενικής κίνησης, δεν έχει αποτιμηθεί με πληρότητα. Γι' αυτό το λόγο η αξιολόγησή της αποτελεί ένα από τα θέματα που θα συζητηθούν στη μέλλουσα να συνέλθει Αγία και Μεγάλη Σύνοδο.

Ήδη όμως στις αποφάσεις της Γ' Προσυνοδικής Πανορθόδοξης Διάσκεψης το έτος 1986 στο Σαμπεζύ ο διάλογος αξιολογείται ενθαρρυντικά¹⁵. Ομοίως και στα μηνύματα των Ορθοδόξων Προκαθημένων από τις ιστορικές συνάξεις του 2000 στα Ιεροσόλυμα και του 2008 στην Κωνσταντινούπολη «διακηρύσσεται και επαναβεβαιώνεται η επιθυμία να συνεχιστεί ο διάλογος μεταξύ των Χριστιανών, παρά τις δυσκολίες» που κατά καιρούς έχουν προκύψει.

Τα ποικίλα προβλήματα στο διάλογο έγιναν περισσότερο αισθητά μετά την αθρόα ένταξη εκκλησιών από το Νότιο Ημισφαίριο, το έτος 1968 στην Δ' Συνέλευση της Ουψάλα, οπότε η ποσοτική παρουσία και η δυναμική συμμετοχή των Ορθοδόξων μειώθηκε αισθητά. Και τότε άρχισαν να διερωτώνται για τη σημασία μιας ολιγάριθμης ποιότητας σ' έναν πολυμερή διάλογο με πολυπληθείς μη Ορθοδόξους συνομιλητές.

¹⁵ Cf: Tsetsis, The Orthodox: «The Third Preconciliar Pan Orthodox Conference (1986) solemnly declared that the Orthodox Church, having full conscience of her responsibility for achieving Christian unity, is engaged today in theological dialogues with other Churches and Denominations, with the ultimate aim to restore Christian unity "in love and in the right belief". And referring more particularly to the Orthodox involvement in the WCC, this Preconciliar Conference expressed the profound conviction that the Orthodox Church holds a central place in any matter relating to the promotion of Christian unity, and consequently she is entrusted with the mission and duty to transmit in all its fullness, the truth which is contained in Holy Scripture and Holy Tradition and which gives to the Church her universal character. This was the praxis of the Orthodox Church throughout history. It remained the same when the contemporary ecumenical movement emerged at the beginning of our century and took shape in the 1920's and 1930's. The Orthodox Church maintained active involvement because she considered this movement to be a means of reconciliation par excellence, a privileged forum of encounter and cooperation, and a useful platform for mutual acquaintance and appreciation, in the way towards unity». Επίσης, Δαμασκηνού Παπανδρέου, *Λόγος Διαλόγου. Η Ορθοδοξία ενώπιον της τρίτης χιλιετίας*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1999, σελ. 165-211.

Την ίδια εποχή εκδηλώθηκε και το ενδιαφέρον του Βατικανού για το ΠΣΕ, με την ίδρυση της «Γραμματείας για την προώθηση της Χριστιανικής ενότητας» (Secretariat for Promoting Christian Unity-το σημερινό Pontifical Council for Promoting Unity), ενώ δώδεκα θεολόγοι αποτελούν, από το έτος 1968, μέλη της μεικτής θεολογικής ομάδας (Joint group), που εργάζεται στα πλαίσια του θεολογικού Τμήματος «Πίστις και Τάξις». Το γεγονός αυτό, οπωσδήποτε εμπλούτισε τον πολυμερή διάλογο και ενίσχυσε τον κοινό στόχο της ενότητας των Εκκλησιών.

Η εκκλησιολογία, η κοινή προσευχή και ο τρόπος που λαμβάνονται οι αποφάσεις στα όργανα του Συμβουλίου, απετέλεσαν τα σοβαρότερα ζητήματα που απείλησαν τη συμμετοχή των Ορθοδόξων στην οικουμενική κίνηση, ύστερα από μισό περίπου αιώνα υπεύθυνης μαρτυρίας.

Για τα θέματα αυτά δόθηκαν ικανοποιητικές απαντήσεις από την «Ειδική Επιτροπή για τη συμμετοχή των Ορθοδόξων στο ΠΣΕ», η οποία εργάστηκε συστηματικά επί τέσσερα έτη. Η εντολή δόθηκε στην Η' Συνέλευση της Χαράρε το έτος 1988, τα αποτελέσματα παρουσιάστηκαν στην Κεντρική Επιτροπή το έτος 2002 και οι προτάσεις επικυρώθηκαν το 2006 στην Θ' Συνέλευση στο Πόρτο Αλλέγκρε¹⁶.

Με αυτόν τον τρόπο άνοιξε ένα νέο κεφάλαιο για την συμμετοχή των Ορθοδόξων στην Οικουμενική κίνηση, οι οποίοι, αν και κατά το νέο Καταστατικό κατέχουν μόνον το 25% στις θέσεις όλων των οργάνων και στις ψηφοφορίες, μπορούν πλέον ουσιαστικά να επηρεάσουν τις τελικές αποφάσεις με τη διαδικασία της συναίνεσης (consensus). Και βεβαίως διατηρείται πάντοτε το δικαίωμα του veto, όταν οι αποφάσεις προσβάλλουν τη διδασκαλία των Εκκλησιών-μελών.

Ομοίως η σαφής διάκριση της «ομολογιακής» και της «διομολογιακής» προσευχής στις μεγάλες οικουμενικές συναθροίσεις αποδυναμώνει την κριτική που δέχονται στα μετόπισθεν για τη λεγόμενη «συμπροσευχή μετά των αιρετικών». Τέλος, η δέσμευση κάθε Εκκλησίας μέλους να ασχοληθεί σοβαρά με τη σημασία του

¹⁶ Cf: Final Report of the Special Commission on Orthodox Participation in the WCC.

όρου «Εκκλησία», με ειδικές μελέτες και θεολογικές απαντήσεις στο θέμα της εκκλησιολογίας δίνει την ελπίδα περαιτέρω γνωριμίας και κατανόησης των Εκκλησιών-μελών.

Παρ' όλη τη θετική στάση του κειμένου της Special Commission απέναντι στις ανησυχίες των Ορθοδόξων και τις σαφείς διαβεβαιώσεις των Ορθοδόξων Προκαθημένων, οι Εκκλησίες της Γεωργίας και της Βουλγαρίας απεχώρησαν το 1988 στη Χαράρε, ενώ δεν λείπουν και εκείνες που δείχνουν συμβατικό ενδιαφέρον. Οι λόγοι ίσως είναι η μείωση του αρχικού ενθουσιασμού που γενικότερα παρατηρείται, τα πιεστικά καθημερινά προβλήματα των εκκλησιών, η πολυπλοκότητα των διαδικασιών μέσα στο Συμβούλιο που απαιτεί πρόσθετο κόπο και θυσία. Ίσως όμως η κυριότερη αιτία γι' αυτήν την ψύχρανση να οφείλεται στις αντι-οικουμενικές αντιδράσεις στους κόλπους των ιδίων Εκκλησιών.

Βεβαίως δυσκολίες αναφύονται διαρκώς στην οικουμενική κίνηση, όμως οι χριστιανικές Εκκλησίες συνεχίζουν να επιδιώκουν την εξάλειψη της διαίρεσης και την επανεύρεση της ενότητας στη δογματική διδασκαλία και τη Χριστιανική ζωή¹⁷.

Σε αυτή την οικουμενική επικοινωνία το μήνυμα των Ορθοδόξων Εκκλησιών είναι πάντοτε σταθερό:

- ο στόχος του διαλόγου είναι η πλήρης συμμετοχή όλων των βαπτισμένων Χριστιανών στο Όνομα του Ιησού Χριστού εν Αγίω Πνεύματι στην Ευχαριστιακή Τράπεζα του Κυρίου, και

- η αδιαμφισβήτητη προϋπόθεση για την ενότητα των Χριστιανών είναι η κατανόηση της Παράδοσης της Μίας και αδιαίρετης Εκκλησίας της πρώτης χριστιανικής χιλιετίας¹⁸, όπως

¹⁷ Ν. Ματσούκα, *Οικουμενική Κίνηση. Ιστορία και Θεολογία*, Εκδόσεις Πουρναρά, 1966.

¹⁸ Metropolitan of Sassima Gennadios; Called to be One Church, WCC Plenary Commission on Faith and Order, Kolymbari, Crete-Greece, 2009: «The one Church today is the continuation of the apostolic community of the first days. If the churches are to overcome their present stage of division, the original communion must be restored among them. They must find the common roots of their faith, the living Tradition, which is experienced in the sacramental life of the one Church. By the power of the Holy Spirit the communion must be realised anew in each period and time. The Church exists under the call to proclaim God's purpose for the world and to live it out in historical contexts and situation. However, the mystery of the kingdom is to be announced today and the unity of the Church will be achieved only

διατυπώθηκε στη διδασκαλία των Πατέρων της Εκκλησίας και στο Σύμβολο Νικαίας - Κωνσταντινουπόλεως και βιώθηκε από τη χορεία των αγίων ανδρών και γυναικών.

Ωστόσο ούτε η κωδικοποίηση αυτού του μηνύματος από τους Ορθοδόξους είναι εύκολη ούτε η πρόσληψή του από τους συνομιλητές ευχερής. Εξίσου δύσκολο είναι και για τους Ορθοδόξους να κατανοήσουν τη νοοτροπία, τα βιώματα και το εκκλησιαστικό ήθος των συνομιλητών τους.

Στους διμερείς διαλόγους και εν μέρει στα προγράμματα της Επιτροπής του ΠΣΕ «Πίστις και Τάξις», οι εντεταλμένοι από τις Εκκλησίες έχουν κατά κανόνα θεολογική κατάρτιση και οικουμενική εμπειρία. Αυτό σημαίνει ότι η ορθόδοξη παράδοση είναι γνωστή.

Όμως στον πολυμερή θεολογικό διάλογο, που διεξάγεται σε όλες τις επιτροπές και σε όλες τις ολιγάριθμες ή πολυάριθμες συναντήσεις η επικοινωνιακή έκπληξη είναι συχνή.

Η Ορθόδοξη Εκκλησία όχι σπάνια είναι άγνωστη είτε διότι στο περιβάλλον που ζουν οι συνομιλητές μας δεν έχουν συναντήσει ποτέ Ορθοδόξους είτε διότι οι γνώσεις των περισσοτέρων για την εκκλησιαστική ιστορία είναι άκρως ελλιπείς.

Αρκετοί που διαθέτουν κάποια οικουμενική εμπειρία συχνά συνδέουν την Ορθοδοξία με την απόρριψη της χειροτονίας των γυναικών. Άλλοι πάλι που γνώρισαν τις τοπικές Ορθόδοξες εκκλησίες μέσα στην οικουμενική κίνηση συχνά παθαίνουν σύγχυση. Ο λόγος είναι ότι αδυνατούν να κατανοήσουν την σταθερή ενότητα των Ορθοδόξων στην κοινή αποστολική πίστη και στην κοινή

if we, with repentance, humility and discernment, return to our common sources. The Church bears witness to the truth not by reminiscence or by the words of others, but from its own living, unceasing experience, from its catholic fullness. God's grace and purpose embrace all people. The Church is called to discern by faith the signs of God's action in history, in men and women of other faiths and commitments. Their meaning becomes clear only as they are understood in the perspective of Christ's coming. The Church rejoices in these signs and recognizes them as a judgment and bearer of renewal for the Church. In particular it needs to explore, in its search for unity, both what, out of its own experience, it may contribute to the overcoming of human barriers and divisions and also those insights which others may contribute to the life of the church itself».

ευχαριστιακή τράπεζα, παρά τις διαφορετικές τοποθετήσεις τους στα σύγχρονα ερεθίσματα της κοινωνίας.

Ακόμη δυσκολότερη είναι η περίπτωση, όταν η ποικιλία των προτεσταντών συνομιλητών καλείται να κατανοήσει θαυμάσια πατερικά χωρία κατά λέξιν και να διεισδύσει στις λεπτές διαφορές της λόγιας πατερικής γλώσσας και στο κοσμοείδωλό της, ώστε να συλλάβουν τον θεολογικό πλούτο της παράδοσής μας. Κάτι τέτοιο όμως είναι ουτοπία για τις δεδομένες συνθήκες του διαλόγου, που απαιτούν απλές περιεκτικές προτάσεις με σαφείς και ακριβείς διατυπώσεις.

Σε αυτές τις περιπτώσεις οι θεολογικές προσεγγίσεις είναι διαφορετικές, αλλά αναπόφευκτα αλλάζει και η σημασία την οποία παίρνουν διάφορες λέξεις- κλειδιά, ώστε να επιτυγχάνεται η επικοινωνία. Για παράδειγμα οι λέξεις «εκκλησία», «πνευματικότητα», «θεία λατρεία», «ηγεσία/διακονία» κ.ο.κ.

Καλούνται λοιπόν οι Ορθόδοξοι να γνωρίζουν τους συνομιλητές τους, ώστε καλύτερα να τους κατανοούν. Το ερώτημα βεβαίως που τίθεται είναι ποιους από όλους πρέπει να μελετήσουν; Οπωσδήποτε η ιστορία της Μεταρρύθμισης και οι ιδιαιτερότητες από τα κύρια ρεύματά της είναι γνωστά από τις θεολογικές σπουδές.

Όμως αποτελεί εν πολλοίς ακατόρθωτο άθλο να διακρίνει κανείς τις ιδιαιτερότητες των πολυδιασπασμένων εκκλησιών, τις ιστορικές συνθήκες που τις ανέδειξαν, τη θεολογική τους βάση και την εκκλησιαστική τους συνείδηση. Όπως επίσης και μέχρι πού φτάνει η δυναμική της *ecclesia semper reformanda*, η οποία ολοένα και περισσότερο δίνει την εικόνα της *ecclesia fragmentanda*.

Μετά την 9^η Συνέλευση του Πόρτο Αλλέγκρε 2006, οι συνθέσεις των επιτροπών προβλέπουν διευρυμένες ποσοστώσεις από ποικιλία μελών των εκκλησιαστικών πληρωμάτων. Οι Εκκλησίες λοιπόν κλήθηκαν να αποστείλουν όχι μόνον ιεράρχες, λαϊκούς και γυναίκες, που ήταν το μεγάλο ζητούμενο στις προηγούμενες δεκαετίες αλλά και ικανό αριθμό νέων, ανθρώπων με ειδικές ανάγκες και ιθαγενών.

Η ποικιλία των συνομιλητών έχει γίνει ήδη αισθητή στις εργασίες του Συμβουλίου, όπως επίσης και τα αποτελέσματά της. Οι νέοι είναι φορείς ενός δυναμικού πνεύματος και προ πάντων ελπίδας για την οικουμενική κίνηση. Οι περισσότεροι όμως έχουν ανατραφεί

με την αγγλοσαξωνική μεθοδολογία των case studies και της επιμέρους γνώσης, οπότε και πάλι η γνώση της Ορθοδοξίας είναι ελλιπής. Ίσως εξισορροπείται από τις δυνατότητες που προσφέρουν το διαδίκτυο, τα προγράμματα ανταλλαγών των Πανεπιστημίων και προ πάντων τα οικουμενικά εκπαιδευτικά προγράμματα του ΠΣΕ στο Ινστιτούτο του Bossey. Εκεί ενθαρρύνονται να συμμετέχουν αρκετοί Ορθόδοξοι κυρίως από τις Ανατολικές χώρες, μετά την πτώση των ολοκληρωτικών καθεστώτων.

Αυτή η ζύμωση μεταξύ των νέων είναι ουσιαστική απαρχή για την αμοιβαία γνωριμία και περαιτέρω θεολογική εμβάθυνση των παραδόσεων τους και συνιστά ελπίδα για την αναζωπύρωση του οικουμενικού οράματος.

Οπωσδήποτε όμως το ΠΣΕ αποτελεί ακόμη και σήμερα ένα δύσκολο περιβάλλον για τους Ορθοδόξους, διότι, παρ' όλες τις προσπάθειές τους, παραμένει ξένο προς την ορθόδοξη παράδοση και νοοτροπία.

Ξένο ως προς την πολύπλοκη δομή λειτουργίας του αλλά και ως προς την παιδεία των συνομιλητών τους, τις θεολογικές τους καταβολές και τις θεολογικές τους «μεταλλάξεις».

Ο λόγος είναι ότι δομήθηκε πάνω στο πρότυπο διοίκησης των προτεσταντικών εκκλησιών, που επηρέασε και τη δομή των διεθνών οργανισμών, μετά τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου (ΟΗΕ, Ερυθρός Σταυρός, Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας κ.λπ), με Γενικές Συνελεύσεις, κεντρική επιτροπή, εκτελεστική επιτροπή κ.λπ. Ως εκ τούτου οι προτεστάντες αισθάνονται άνετοι σε οικείους χώρους που τους γνωρίζουν από τη μικρή τους ηλικία όπως και μέσω της εκκλησιαστικής τους ταυτότητας, ενώ οι Ορθόδοξοι γνωρίζουν το συνοδικό σύστημα και το δίκαιο των ενοριών.

Εξάλλου και η σύνταξη των κειμένων στην αγγλική γλώσσα της οικουμενικής κίνησης, αυτών που ονομάζονται «κείμενα μελέτης» ή και «σύγκλισης» δημιουργεί δυσκολίες¹⁹. Ο λόγος είναι ότι αυτά

¹⁹ Inter-Orthodox Consultation for a Response to the Faith and Order Study: *The Nature and the Mission of the Church. A Stage on the Way to a Common Statement* (Faith and Order paper 198, 2005 WCC) Agia Napa/Paralimni, Cyprus, 2-9 March 2011: Par. 6. «We do not expect of this text “an Orthodox ecclesiology.” Indeed, its

προέρχονται από πολλούς συγγραφείς διαφόρων παραδόσεων που χρησιμοποιούν την ίδια ορολογία με διαφορετική πολλές φορές σημασιολογική φόρτιση.

Αυτά τα κείμενα γίνονται ακόμη δυσκολότερα στην κατανόησή τους, όταν μεταφράζονται σε άλλες γλώσσες και αποστέλλονται στις Εκκλησίες, για να μελετηθούν ή και να υιοθετηθούν. Η ανταπόκριση δεν είναι πάντοτε η ίδια: οι προτεσταντικές εκκλησίες τα μελετούν, τα σχολιάζουν, τα υιοθετούν. Οι ορθόδοξες με δυσκολία ασχολούνται μαζί τους και με αρκετή καθυστέρηση.

Η οικουμενική κίνηση εξακολουθεί να είναι ένας δύσκολος χώρος επικοινωνίας για τους ορθοδόξους, στον οποίο μέχρι σήμερα έχουν συμβάλει δημιουργικά με τη θεολογική σκέψη για την ιεραποστολή²⁰, την κατανόηση των ιερών μυστηρίων, της εκκλησιολογίας. Παράλληλα έδωσαν τη μαρτυρία της αδιάκοπης συνέχειας της μιας αδιαίρετης Εκκλησίας των αποστολικών χρόνων μέσα στο χώρο και το χρόνο, όπως βιώνεται στη συνείδηση των πιστών.

Και οι Ορθόδοξοι όμως ωφελήθηκαν, διότι ανοίχτηκαν στους προβληματισμούς και τις επιτακτικές ανάγκες της παγκόσμιας κοινότητας, σε εποχές χωρίς τα σημερινά μέσα επικοινωνίας και ενημέρωσης, όταν οι Ορθόδοξες Εκκλησίες ήταν απομονωμένες στο δικό τους χώρο, είτε για πολιτικούς λόγους είτε από δική τους αδράνεια.

Το ορθόδοξο μήνυμα για την ενότητα της Εκκλησίας και την ιεραποστολή είναι σταθερό. Και χρειάζεται να αρθρώνεται με υπευθυνότητα, απλότητα, σεβασμό προς την παράδοση των

methodology, the chapter headings and their sequence, already make it difficult to recognize it as characteristically Orthodox. As we constantly had to remind ourselves, this is neither a patristic treatise nor a modern Orthodox product but a multilateral ecumenical text aiming at convergence, and we are attempting to evaluate it only on these terms. Therefore our criticisms of the text are limited to those aspects or formulations which, stated under the rubric of “ecumenical convergence,” run counter to our ecclesiology, are missing dimensions that we consider to be vital, or show a logical or theological inconsistency».

²⁰ Archbishop Anastasios (Yannoulatos), *Mission in Christ's Way, An Orthodox Understanding of Mission*, Holy Cross Orthodox Press, WCC Publications.

συνομιλητών και συνεχή εγρήγορση για τις ανάγκες του σύγχρονου κόσμου.